

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.13](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.13)

УДК 353:061.1

*Л. І. Федулова,
д. е. н., професор, завідувач Центру досліджень економічної політики
Інституту експертно-аналітичних та наукових досліджень,
Національна академія державного управління при Президентові України
ORCID ID: 0000-0002-0704-5696*

*Л. М. Ємельяненко,
д. е. н., професор кафедри національної економіки та публічного управління,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
ORCID ID: 0000-0002-6611-5228*

АДАПТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС В СТРАТЕГІЧНОМУ КУРСІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

*L. Fedulova
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Centre of Economic Policy Research,
Institute of Analytical and Scientific Research,
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine
L. Yemelianenko
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of National Economics and Public
Administration, SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»*

ADAPTATION OF NEW REGIONAL POLICY PRINCIPLES OF EU IN STRATEGIC COURSE OF REGIONAL DEVELOPMENT OF UKRAINE

В статті визначено та охарактеризовано сутність нової регіональної політики Європейського Союзу та особливості її адаптації в Україні з врахуванням глобальних тенденцій та викликів, що постають перед державою та регіональною владою. Аргументовано посилення розвитку значущості локальних особливостей, матеріальних і нематеріальних активів окремих територій, що активізувало останніми роками дискусії і обумовило пошук ефективніших та адекватніших підходів до управління просторовим розвитком. Висвітлено концептуальні положення нової парадигми регіонального розвитку з радикальним переглядом від домінуючого в рамках традиційного підходу управління зверху вниз до багаторівневого управління, яка презентована як довгострокова стратегія розвитку в напрямку забезпечення ресурсоефективності та зростання добробуту населення для вирішення проблеми постійного недовикористання потенціалу розвитку і зменшення стійкої соціальної ізоляції. Визначено комплекс принципів та характерні тенденції нової регіональної політики на основі систематизації та оцінки хронології особливостей регіонального розвитку ЄС. Визначено

проблеми соціально-економічного становища регіонів України, що перешкоджають збалансованості їхнього розвитку та спричиняють нерівність. Встановлено базові фактори, які формують переваги або бар'єри просторого розвитку. Збереження просторової нерівномірності та міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, низька інтенсивність інтеграційних процесів у формуванні внутрішнього ринку країни, повільні структурні зрушення, а в останній час й нестабільна та загрозлива для української державності політична ситуація не забезпечують якісного економічного зростання, що дозволило міжнародним експертам оцінити Україну як найбіднішу країну Європи. Підкреслено актуальність для практики управління регіональним розвитком в умовах здійснення реформи місцевого самоврядування розробки складових інноваційного механізму та вироблення інструментів їх реалізації з метою підвищення рівня керованості процесом надання якісних публічних послуг громадянам. Проаналізовано Стратегію регіонального розвитку на 2021-2071 рр. на предмет її відповідності принципам та положенням сучасної регіональної політики ЄС. За результатами проведеного аналізу авторами визначено невідповідність національної Стратегії принципам, структурі, пріоритетам та механізмам реалізації нової регіональної політики в державах-членах ЄС, яка спрямована як на максимальне використання внутрішнього потенціалу регіонів, так і для відповіді на виклики сучасної економіки, заснованої на знаннях та цифрових технологіях. Обґрунтовано необхідність оновлення парадигми розвитку регіонів України для забезпечення сталого ендogenous зростання шляхом: розкриття потенціалу розвитку регіонів на засадах фінансової децентралізації та реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання; удосконалення міжбюджетних відносин; розширення повноважень регіональних органів управління; зближення результатів діяльності економіки регіону до потреб її мешканців з урахуванням унікального характеру економічного розвитку та спеціалізації. Ключовими факторами розвитку регіонів визначено інноваційно-інституційні детермінанти, людський капітал, інститути розвитку, управлінський ресурс, культурний імператив та інші.

The article identifies and characterizes the essence of the new regional policy of the European Union and the peculiarities of its adaptation in Ukraine, taking into account global trends and challenges arising the state and regional authorities. The strengthening of the significance of local features, tangible and intangible assets of certain territories was argued, which intensified the discussions and caused the search for more effective and adequate approaches to spatial development management in recent years. It was also highlighted the conceptual provisions of the new regional development's paradigm from a radical revision from of dominant top-down to multilevel governance approach, which is presented as a long-term development strategy of ensuring the resource efficiency and welfare increasing to address persistent underutilization and reduce sustainable social isolation. A set of principles and characteristic tendencies of the new regional policy on the basis of systematization and assessment of the chronology of the peculiarities of the regional development of the EU was determined. The problems of the socio-economic situation of the regions of Ukraine, which hinder the balance of their development and cause inequality, had been identified. The basic factors that form the advantages or barriers of spatial development were identified. Preservation of spatial inequality and interregional socio-economic disparities, low intensity of integration processes in the formation of the domestic market, slow structural changes, and recently unstable and threatening for the Ukrainian state political situation don't provide quality economic growth, which is allowed for international experts to rate Ukraine as the poorest country in Europe. The relevance of the regional development managements practice in the context of local government reform, development of components for the innovation mechanism the development of tools for their implementation was aligned, in order to increase the control level over the process of providing quality public services to citizens. The Regional Development Strategy for 2021-2071 wass analyzed for its compliance with the principles and provisions of modern regional policy EU. Based on the results of the analysis, the authors

identified the inconsistency between the National Strategy and the principles, structure, priorities and mechanisms of implementation of the new regional policy in EU member states, which aims at maximizing the internal potential of regions, as well as responding to the challenges of modern knowledge-based technologies. The necessity of updating the Ukraine regions development paradigm for ensuring the sustainable endogenous growth was substantiated by: disclosing the potential of regional development based on financial decentralization and realization of the internal potential of economic growth; improvement of intergovernmental relations; expanding the powers of regional authorities; convergence of the region's economy results to the needs of its inhabitants, taking into account the unique nature of economic development and specialization. The key factors of regional development was identified with innovation and institutional determinants, human capital, development institutions, management resources, cultural imperative and others.

Ключові слова: регіональна економіка; нова регіональна політика; глобальні тренди; децентралізація; стратегічне управління; інтеграція; SMART-спеціалізації; “зелене інвестування”.

Key words: regional economy; new regional policy; global trends; decentralization; strategic management; integration; SMART-specializations; “green investment”.

Постановка проблеми. Динамічний характер упровадження реформи децентралізації влади в Україні, що реалізується з 2015 року, відкриває нові можливості для розвитку територіальних громад, а бюджетна децентралізація вже сьогодні показує успішні практики на користь місцевого самоврядування. Проте, незважаючи на видимі результати зазначених процесів й до цього часу не завжди реалізація нових можливостей для регіонального розвитку суттєво впливає на поліпшення якості життя людей та забезпечення їхнього добробуту. Нажаль, не спостерігається відчутних змін у формуванні нових партнерських відносин між регіонами з урахуванням фактора конкурентоспроможності, не помічено зрушень у напрямі забезпечення збалансованості міжрегіонального та внутрішньорегіонального розвитку за основними соціально-економічними показниками. Отже, суттєва розбіжність у соціально-економічному становищі регіонів і, як наслідок, втрата економічного потенціалу територій, зумовлюють доцільність розробки новітньої концептуальної методології державної регіональної політики з врахуванням досвіду Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні засади розбудови нової моделі управління регіональним розвитком в Європейському Союзі спираються на концепції «нового регіоналізму» [1-3], які сьогодні вдосконалюються та набувають нового осмислення з врахуванням глобальних викликів. Особливої уваги заслуговує термін «компаративний», або «порівняльний» регіоналізм (comparative regionalism), що застосовується для вивчення регіонів за межами Європи, відкриваючи таким чином новий етап в еволюції підходів регіоналізму, що передбачає всебічне комплексне дослідження регіональних процесів.

Пошук оптимальної моделі регіональної політики в зарубіжних країнах здійснюється під впливом теорій регіональної економіки зі зміщенням від ресурсорозподільчої моделі до інноваційно-стимулюючої, в якій акцент ставиться на здатності прогнозувати потреби ринку праці у відповідності зі змінами в технологіях, а також на найбільш повному використанні соціального та інституційного капіталу регіону [4]. Українські науковці також постійно досліджують питання регіонального розвитку і формування регіональної політики. Серед новітніх підходів слід назвати системні науково-аналітичні дослідження [5-7], які були оприлюднені в останній період. В затвердженій Кабінетом Міністрів України “Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки” розробники заявили про реалізацію принципів нової регіональної політики [8].

В той же час зі зміною загальної конфігурації світового господарства, обумовленої впливом великої кількості викликів і загроз як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, змінюються підходи до формування як загальнодержавної, так і регіональної політики, що потребує подальших досліджень, а в умовах необхідності посилення інтеграційних процесів України з державами ЄС, актуалізуються питання щодо оцінки теоретико-методичного та прикладного характеру процесу управління соціально-економічним розвитком регіону на принципах нової регіональної політики в умовах пошуку та обґрунтування стратегічних пріоритетів, що потребує подальшої розробки та систематизації відповідних механізмів імплементації європейського досвіду.

Постановка завдання: виявлення й обґрунтування існуючих трендів практичної реалізації парадигми нової регіональної політики ЄС; аналіз причин незбалансованості регіонального розвитку України у контексті нового регіоналізму та розробка пропозицій для органів державної та регіональної влади щодо напрямів адаптації

положень та принципів регіональної політики ЄС у стратегічному управлінні територіальним розвитком в умовах децентралізації влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку XXI ст. особливо помітними стали процеси політичної децентралізації і регіоналізації в Європі, що суттєво підвищило роль регіонів, яким сьогодні належить значний внесок у розвиток європейської інтеграції і загальноєвропейської співпраці. На загальноєвропейському інтеграційному просторі сформувалося поняття «Європа регіонів», яке означає в першу чергу зростання ролі і значення регіонів усередині європейських держав. Вважається, що у наднаціональній регіональній політиці ЄС з 2014 р. формально розпочався новий її етап, пов'язаний з прийняттям чергового фінансового плану 2014-2020 рр. Нова парадигма регіональної політики передбачає радикальний перегляд системи управління регіональним розвитком. Замість домінуючого в рамках традиційного підходу управління зверху вниз вона наполягає на важливості переходу до багаторівневого управління, що змінює не лише склад залучених в цей процес акторів, але й розподіл ролей між ними.

У глобальному контексті розвитку посилюється значущість локальних особливостей, матеріальних і нематеріальних активів окремих територій, що активізувало останніми роками дискусії і обумовило пошук ефективніших та адекватніших підходів до управління просторовим розвитком. Одним із результатів цього процесу стало поступове концептуальне оформлення нової парадигми регіонального розвитку і зростання, яка отримала назву *«політики, що спирається на можливості місць»* («place-based policy»). Місцеві і національні уряди відходять від традиційних підходів, що акцентують увагу на забезпеченні масштабної інфраструктури, залученні інвесторів і трансфертних виплатах, призначених в основному для компенсації наслідків промислової реструктуризації і слабого зростання. Така політика презентується як довгострокова стратегія розвитку, метою якої є зниження стійкої неефективності (недостатнє використання усього потенціалу) і нерівності (питома вага людей нижче певного рівня добробуту) в конкретних місцях і яка прагне досягти цього шляхом створення комплектів (пакетів) інтегрованих, орієнтованих на конкретні місця суспільних благ і послуг, розроблених і здійснюваних шляхом виявлення і узагальнення локальних преференцій і знань через політичні інститути участі і встановлення зв'язків з іншими місцями. Отже, регіональна політика розглядається як спосіб вирішення проблеми *«постійного недовикористання потенціалу розвитку і зменшення стійкої соціальної ізоляції»* [9].

Однак, акцентуючи увагу на зростаючій ролі в процесі управління регіональним розвитком локальних акторів і децентралізації публічної влади, новий підхід зовсім не заперечує того важливого місця, яке відводиться в рамках багаторівневого управління центральному уряду і національним інститутам. Зосереджуючись на виконання функцій загального керівництва, допомоги і моніторингу, центральні органи влади набувають можливості узагальнення і зіставлення досвіду та сприяння на цій основі процесу інституційного забезпечення. Відповідальність за розробку і реалізацію політики розподіляється між різними рівнями уряду і підтримується як договірними відносинами, так і довірою. Орган, що регулює екзогенне втручання, встановлює пріоритети, правила і загальні цілі для використання наданого фінансування, залишаючи його на нижчих рівнях уряду для реалізації цих принципів відповідно до контексту «на свій розсуд». З одного боку, це створює необхідні обмеження при розробці політики регіонального розвитку можливого домінування корисливих локальних і регіональних інтересів, з іншого – забезпечує можливість проектування і реалізації стійких довготривалих стратегій регіонального зростання [10].

Отже, *принципи нової регіональної політики є такими:* (а) визнання того положення, що можливості для зростання існують на всій території, у всіх типах регіонів; (б) орієнтація на заохочення ендегенних активів як джерела і основи регіонального розвитку, а не на екзогенні інвестиції і трансферти; (в) перевага виявленню і використанню можливостей для зростання, а не для нейтралізації наслідків занепаду; (г) врахування наявності можливостей для зростання, що існують по всій території і у всіх типах регіонів, та акцентування уваги на зміцненні регіональної конкурентоспроможності; (д) необхідність довгострокових стратегій, спрямованих на ширше локальне середовище; (е) опора на підхід «від низу до верху» і погоджене багаторівневе управління з активнішою роллю локальних і регіональних акторів, включаючи бізнес та інших соціальних партнерів; (ж) особлива увага таким «м'яким» чинникам розвитку, як компетенції, інноваційні можливості бізнесу і державного сектора, міжфірмові мережеві взаємодії; (з) нове розуміння і підходи до виміру економічного зростання з акцентом на його якісних показниках і ширших соціальних та екологічних наслідках. При цьому регіональна політика ЄС спрямована на підвищення конкурентоспроможності регіонів, стимулювання економічного зростання і створення нових робочих місць. Сьогодні ця політика посилює свою роль у вирішенні більш широких проблем майбутнього, включаючи зміну клімату, енергопостачання й охоплює всі європейські регіони, хоча регіони ЄС потрапляють в різні категорії (так звані цілі), в основному в залежності від їх економічного становища. Так, у періоді фінансування 2014-2020 років кошти розподіляються по-різному між регіонами, які вважаються «більш розвиненими» (з ВНД на душу населення більше 90% від середнього по ЄС), «перехідними» (від 75% до 90%), і «менш розвинені» (менше 75%), а для держав-членів з ВНД на душу населення менше 90% від середнього показника по ЄС у Фонді згуртованості виділяються додаткові кошти.

Систематизуючи знання про особливості регіонального розвитку ЄС та оцінюючи хронологію становлення і реалізації нової регіональної політики, що сприяла динамічному становленню Європи регіонів, ми визначили такі її характерні тенденції: (1) *дотримання встановлених європейських цінностей*; (2) *цілі політики регіонів і міст ЄС*

пов'язані зі стимулюванням економічного зростання і підвищенням якості життя на основі стратегічних інвестицій. Фінансування регіональної політики ЄС фокусується на чотирьох пріоритетних напрямках: дослідження та інновації; інформаційні і комунікаційні технології; підвищення конкурентоспроможності малих і середніх підприємств; перехід до низьковуглецевої економіки; (3) *згущість формування європейського бюджету*, обумовлена динамічними змінами зовнішнього та внутрішнього середовища і відповідними викликами: наприклад, новий проєкт, запропонований Європейською комісією (ЕК) відносно багаторічної фінансової структури (МФС/MFf) 2021-2027, пропорційно скорочує кошти для фінансування Загальної аграрної політики (CAP) і Політики згуртованості. Більшою мірою, враховуючи вихід Великобританії з ЄС, він спрямований на фінансування «нових» політичних пріоритетів (інновації, безпека, міграція). Окрім цього, ЕК запропонувала створити механізм, який би пов'язував фінансування з дотриманням демократичних цінностей і верховенства права в державах-членах. Однак пандемія COVID-19 змусила вносити корективи. У липні 2020 року лідери ЄС проводили дискусії про майбутнє союзного бюджету на наступні сім років й досягли вагомого результату - семирічного бюджету в понад трильйон євро, а також 750 млрд. євро на програму післякризового відновлення (750 мільярдів євро – це зовнішні позики, які буде брати Євросоюз на різних фінансових ринках. Всі країни учасники повинні погасити свої заборгованості до 2058 року). Окрім того, новий семирічний бюджет ЄС на 2021-2027 роки передбачає виділення 12,6 млрд. євро для країн-кандидатів і потенційних кандидатів на вступ [11-12]; (4) *інноваційні детермінанти регіонального розвитку ЄС* - постановка в центр уваги інноваційного чинника у всіх сферах політичного, господарського і соціального життя визнається ключовим фактором вдосконалення європейської економічної і соціальної системи, модернізації промисловості та формування гармонійної, інклюзивної моделі Європейського Союзу; (5) *регіональні стратегічні програми* стали одним із важливих інструментів державної політики, відображаючи зсув акцентів у напрямі ендегенного розвитку і створення такого бізнес-середовища, що започатковане на регіональному потенціалі і регіональних можливостях й спрямоване на підтримку інноваційних ініціатив на основі стратегічного підходу і принципах сталого розвитку. Багаторівневий підхід підвищив результативність програм з врахуванням освоєння виділених коштів; (6) *посилення зовнішньої інтеграції регіонів* – сьогодні регіони все частіше виступають в ролі самостійних учасників міжнародних відносин і, таким чином, стають ініціаторами нових інтеграційних процесів.

Слід зазначити, що після подолання пандемії світовій спільноті згідно рекомендаціям Світового банку буде вкрай важливо проводити політику, яка відображатиме і стимулюючу функцію формування нових видів робочих місць, компаній і систем управління. Крім того, підвищення прозорості фінансових зобов'язань та інвестицій сприятиме відновленню довіри і зростання обсягу інвестицій [13]. Важливо зазначити, що у багатьох раптових змінах, викликаних появою COVID-19, варто звернути увагу на ряд сигналів, які демонструють, як люди все більше зміцнюються в своїх цінностях. Під час подібних потрясінь люди шукають способи зберегти те, що вони мають, і зміцнитися в думках, які допомагають їм тримати рівновагу. Загалом, у багатьох регіонах стійкість економіки до майбутніх потрясінь буде визначатися їхньою здатністю активніше нарощувати і зберігати людський і фізичний капітал в період відновлення.

Звичайно, що усі зазначені вище тенденції впливають на досягнення головної мети сталого регіонального розвитку в Україні - створення сприятливих умов та забезпечення якості життя населення шляхом формування саморозвинутої соціоекономічної екосистеми для зміцнення територій, досягнення довгострокового ефективного використання людського потенціалу, забезпечення диверсифікації усіх видів господарської діяльності шляхом розвитку пріоритетних галузей, а також інших сфер діяльності.

Стосовно України, то у статті 446 Угоди про Асоціацію [14] зазначається, що «сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері *регіональної політики* щодо методів формування та реалізації регіональних політик, зокрема багаторівневого управління та партнерства, з особливим наголосом на розвитку відсталих територій і на територіальному співробітництві, при цьому створюючи канали зв'язку та активізуючи обмін інформацією між національними, регіональними і місцевими органами влади, соціально-економічними утвореннями та представниками громадянського суспільства».

Перспективи регіонів України в першу чергу обумовлені базовими факторами, які формують переваги або бар'єри просторового розвитку. При цьому, варто згадати, що засновник «нovoї економічної географії» Пол Кругман виокремлював дві групи таких чинників [15]: (1) чинники «першої природи»: забезпеченість природними ресурсами (мінеральними, земельними), які затребувані ринком, і вигідне географічне положення (в межах агломерацій; приморське та прикордонне на шляхах глобальної торгівлі), що знижує транспортні витрати; (2) фактори «другої природи»: агломераційний ефект і висока щільність населення, що дають економію на масштабі; розвинена інфраструктура, що скорочує економічну відстань; людський капітал (освіта, здоров'я, трудові мотивації, мобільність і адаптивність населення); інститути, що впливають на підприємницький клімат, мобільність населення, поширення інновацій та ін. Звичайно, що всі ці фактори впливають на розвиток регіонів і міст України, проте все ж слід враховувати вплив стійких факторів і бар'єрів просторового розвитку. Як показує досвід, швидких змін, в тому числі помітного ослаблення бар'єрів, пов'язаних з факторами «другої природи», і тим більше скорочення масштабів периферійності, в найближчі роки не відбудеться.

Особливо актуальними для практики управління регіональним розвитком в умовах здійснення реформи місцевого самоврядування є розробки складових інноваційного механізму та вироблення інструментів їх реалізації з метою підвищення рівня керованості процесом надання якісних публічних послуг громадянам. Основне завдання полягає в максимально повному використанні сприятливої макроекономічної ситуації, ідентифікації найбільш дієвих інструментів активізації співпраці суб'єктів для забезпечення системності та комплексності процесу взаємодії за допомогою ефективних управлінських інструментів. При цьому важливо враховувати, що в умовах появи нових викликів глобального середовища, реальних загроз нестабільного стану національної економіки і суспільства неможливо розробляти стратегію і тактику розвитку регіонів без врахування специфіки та характеру глобальних тенденцій та характеру їхнього впливу на багаторівневу систему управлінських та економічних відносин.

В той же час, аналіз загального соціально-економічного стану в Україні показує низьку спроможність влади усіх рівнів до збереження, посилення та реалізації конкурентних переваг. Збереження просторової нерівномірності та міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, низька інтенсивність інтеграційних процесів у формуванні внутрішнього ринку країни, повільні структурні зрушення, а в останній час й нестабільна та загрозлива для української державності політична ситуація не забезпечують якісного економічного зростання, що дозволяє експертам оцінити Україну як найбіднішу країну Європи. А усі зазначені вище характеристики посилюють нерівномірність регіонального розвитку та диференціацію якості життя населення, що в свою чергу активізує зовнішню та внутрішню трудову міграцію, не знижує рівень безробіття й, в цілому, не сприяють результативному вирішенню інших соціально-економічних проблем. Так, у 2019 році зростання індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту (ВРП - зведений індекс валових доданих вартостей регіону за видами економічної діяльності з урахуванням податків за виключенням субсидій на продукти) було зафіксовано у більшості регіонів. Зменшення відбулося у Хмельницькій, Чернігівській, Закарпатській та Волинській областях (рис. 1).

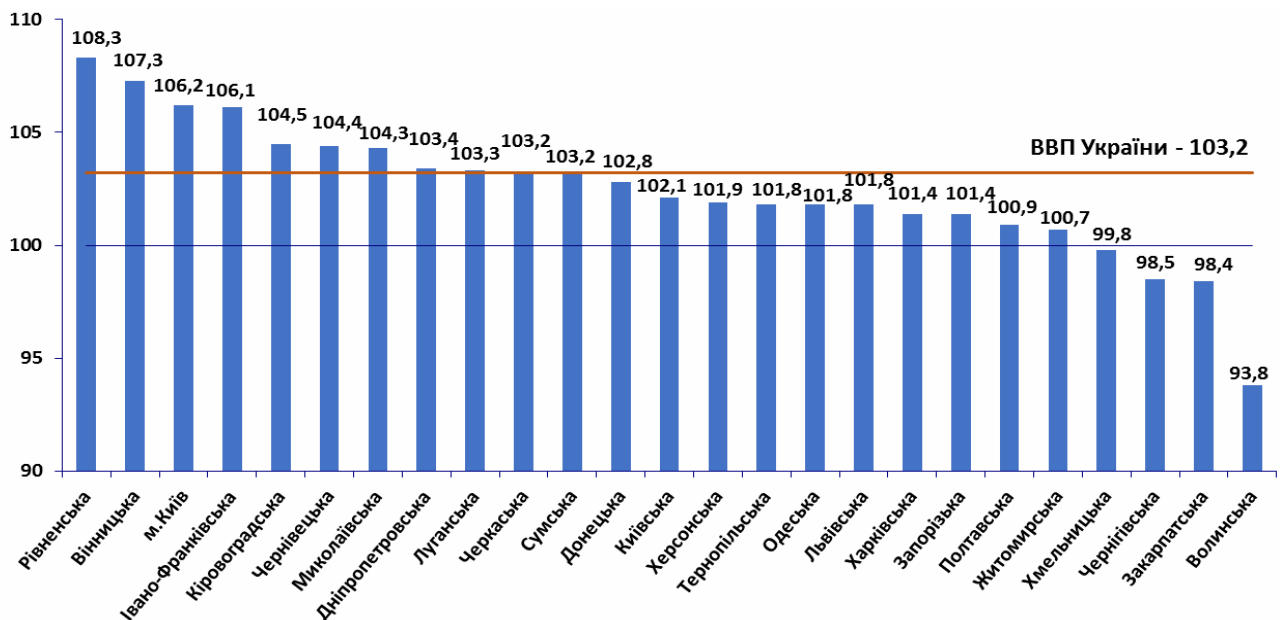

Рис. 1. Індекси фізичного обсягу ВРП у 2019 році, % [16]

Доходи та витрати населення по регіонах у 2019 році також мають диференційований характер (табл. 1): найбільші доходи населення у промисловорозвинутих регіонах (Дніпропетровська, Одеська, Харківська області та м. Київ) і Львівській області. Хоча наявний реальний дохід у розрахунку на одну особу в % до 2018 року не був таким диференційованим і тяжів до середнього по Україні – 106,5%.

Таблиця 1.
Доходи та витрати населення по регіонах у 2019 році*

	Доходи, млн.грн	Наявний дохід			Витрати, млн.грн
		млн.грн	у розрахунку на одну особу, грн	реальний, % до 2018	
Україна	3699346	2838056	67528	106,5	3815511
Вінницька	129787	100518	64729	108,0	125432

Волинська	71537	54645	52879	105,6	76494
Дніпропетровська	352532	278074	87130	107,6	317005
Донецька	197830	162394	39141	103,4	134396
Житомирська	96583	75233	61961	108,3	102487
Закарпатська	77568	59621	47495	106,2	90351
Запорізька	166508	127935	75407	106,7	168087
Івано-Франківська	97919	76124	55537	105,7	100991
Київська	171660	133347	75146	106,9	209707
Кіровоградська	71726	54752	58290	106,5	78358
Луганська	65859	52477	24477	106,1	48296
Львівська	216966	165350	65691	107,2	238936
Миколаївська	91709	71678	63685	105,4	91369
Одеська	221965	173188	72805	107,1	256619
Полтавська	129922	99827	71627	106,4	128788
Рівненська	81307	62587	54183	103,8	81924
Сумська	90518	70195	65310	106,8	87771
Тернопільська	68968	51951	49843	105,4	73393
Харківська	246086	174779	65534	105,5	316361
Херсонська	75701	58983	57110	104,7	92494
Хмельницька	96886	73073	58008	105,9	108661
Черкаська	92974	70523	58808	106,7	105042
Чернівецька	57755	43574	48255	105,6	76299
Чернігівська	76985	58816	58904	105,4	82520
м.Київ	652095	488412	165054	107,4	623730

**Джерело:* складено авторами за даними Державної служб статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

За підсумками січня-червня 2020 року в цілому в регіонах спостерігалися негативні тенденції щодо динаміки виробництва в ключових сферах розвитку: промисловості, сільському господарстві, будівництві та освоєнні капітальних інвестицій, про що свідчить динаміка основних соціально-економічних показників: зменшились обсяги виробництва промислової продукції у 22 регіонах та в цілому по Україні (на 8,3 %, у січні-червні 2019 році відбувався ріст на 1,3 %); зменшились обсяги виробництва продукції сільського господарства у 21 регіоні та в цілому по Україні (на 18,7 %, (у січні-червні 2019 року - зростання на 5,8 %); зменшились обсяги будівельної продукції у 19 регіонах та в цілому по Україні (на 5,5 %, у січні- червні 2019 року - зростання на 25,3 %); зменшилися обсяги капітальних інвестицій у 24 регіонах та в цілому по Україні (на 34,9 %, у січні-червні 2019 року - зростання на 12,3 %).

В той же час, збільшились доходи місцевих бюджетів у 20 регіонах: від 0,6 % у Закарпатській до 6,9 % у Київській областях; в середньому по Україні показник приросту склав 1,9 % (у січні-червні 2019 року – 17,5 %), що не дивлячись на скрутний стан, спричинений пандемією коронавірусу, дозволяє більш самостійно вирішувати місцеві проблеми розвитку; вдалося зберегти позитивну динаміку соціальних індикаторів: реальна заробітна плата зросла в усіх регіонах: від 1,4 % в Волинській до 13,3 % у Луганській областях і в цілому по Україні – на 6,5 % (у січні-червні 2019 року – на 9,8 %); обсяги заборгованості з виплати заробітної плати скоротились у 6 регіонах; у всіх регіонах зменшуються показники рівня безробіття населення [17].

Домінуюча в країні внутрішня виробничо-територіальна організація більшості регіонів не забезпечує їхньої конкурентоспроможності на глобальному ринку так як спостерігається низький рівень інноваційної стійкості регіонів (відображає ґрунтовність, міцність і надійність елементів регіональної інноваційної системи, її рівновагу, а також можливість протистояти як внутрішнім, так і зовнішнім впливам негативного характеру). Порівняно з національним рівнем, регіони важливі близькістю всіх акторів і можливістю створювати соціальні мережі, а їх географічна

близькість має потенціал для створення конкурентних переваг в умовах взаємодії, навчання, доступу до навичок і співробітництва в усіх сферах діяльності. У результаті політики розміщення продуктивних сил в Україні так і не було створено практично жодного конкурентоспроможного територіального кластера як динамічної і внутрішньо конкурентної мережі близько локалізованих підприємств, що виробляють таку ж саму або суміжну продукцію і спільно забезпечують успішні ринкові позиції для країни, регіону, галузі і самих підприємств. Для кількісної оцінки інноваційної стійкості регіону доцільно застосувати модель інноваційного профілю. На жаль, розробка зазначених питань в Україні має формальний характер й не достатньо відповідає тим критеріям, які б вказували на результативний її характер і були основою для розробки стратегій регіонального розвитку.

Зі спалахом коронавірусної хвороби COVID-19 набагато очевиднішими стали ризики посилення нерівності в Україні і проблема цифрового розриву серед населення. Хоча завдяки сучасним технологіям, пристроям для проведення відеоконференцій і швидкісному інтернету, віддалена робота стала реальною і цілком прийнятною альтернативою для офісних працівників, та все ж чимало професій доволі складно перевести в онлайн режим. Пандемія коронавірусу змушує інституції, бізнеси і людей швидко опанувати цифрові технології та цифрові навички [18].

Дослідження показують, що перманентні системні кризи, які притаманні економіці України довгий час та глобальні фінансово-економічні кризи (2008-2009 рр., 2020 р.), наслідки яких й на сьогодні не усунено, спричинили такі проблеми в регіонах, як: нестабільна ділова та інвестиційна активність; зниження рівня використання виробничих потужностей; погіршення ситуації на ринку зайнятості; підвищення боргового тягаря населення; зниження рівня зайнятості економічно активного населення і, як наслідок, - низький рівень якості життя населення, особливо малих містечок та сільських територій. Сучасний стан виробничої діяльності активних в минулому територій характеризується розпадом наукових і науково-технічних зв'язків між регіональними, галузевими і функціональними науковими комплексами, проблемами інвестиційної діяльності, складністю у впровадженні інноваційних технологій у всі сфери економіки та суспільства в цілому.

Таким чином, спектр невирішених проблем актуалізує проблеми розробки інноваційних механізмів нової регіональної політики, яка обумовлена, по-перше, об'єктивною складністю змін, що відбуваються (економічних, технологічних, демографічних, соціальних); по-друге, недостатньою розробленістю теоретико-методологічних основ сучасних трансформаційних процесів; по-третє, можливими негативними наслідками в результаті сформованих несприятливих трендів, а також суперечливою економічною політикою, яка не дозволяє в повній мірі використовувати потенціал зростання і розвитку регіональної економіки. Розглядаючи міжрегіональну диференціацію як основну ціль реалізації державної регіональної політики, доцільно враховувати те, що в умовах реалізації реформи адміністративно-фінансової децентралізації слід акцентувати увагу і на внутрішньорегіональних соціально-економічних диспропорціях, зокрема на динамічності розвитку міст в порівнянні з сільськими і гірськими територіями та наявності територій з особливими проблемами розвитку, зумовленими їх розташуванням, економічною спеціалізацією, соціально-економічною депривацією тощо [7].

При цьому, потрібно враховувати, що регіони все більше стають гравцями на світових ринках і в глобальних мережах, які створюються для вирішення спільних проблем, і при цьому перебувають під впливом мегатрендів, найістотніший вплив яких - це: урбанізація; міграція; цифровізація суспільства і економіки та проникнення нових цифрових технологій в усі сфери життя; формування економічної системи, започаткованої на знаннях; глобальні виклики щодо забезпеченості продовольством і природними ресурсами (особливо водою і родючими ґрунтами); зростання за принципом сталого розвитку.

Формування нової регіональної політики за останнє десятиліття неодноразово проголошувалося стратегічно важливим для України а Закон України "Про засади державної регіональної політики" визначає державну регіональну політику як систему цілей, заходів, засобів і узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної та культурної самобутності [19]. Кабінет Міністрів України своєю Постановою від 5 серпня 2020 р. № 695 затвердив Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки» [8], в якій зазначено, що «Першочерговими завданнями нової регіональної політики є прискорення економічного зростання регіонів, підвищення їх конкурентоспроможності на основі ефективного використання внутрішнього потенціалу, створення нових робочих місць, покращення зайнятості населення, створення умов для повернення на батьківщину трудових мігрантів».

Стратегічною метою державної регіональної політики в період до 2027 року визначено розвиток та єдність, орієнтовані на людину - гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні, забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та їх спеціалізації для досягнення сталого розвитку країни, що створює умови для підвищення рівня добробуту та доходів громадян під час досягнення згуртованості в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному та просторовому вимірах. Досягнення такої мети планується забезпечити на основі реалізації трьох стратегічних цілей: (1) формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; (2) підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; (3) розбудова ефективного багаторівневого урядування. В Постанові [8] також визначено, що Стратегія буде реалізовуватись двома етапами: перший етап

(2021-2023 роки); другий етап (2024-2027 роки). На кожному етапі передбачається розроблення та виконання плану заходів на відповідний період та програм і проєктів регіонального розвитку, в рамках яких будуть конкретизовані пріоритетні завдання кожної стратегічної цілі Стратегії.

Аналіз змісту зазначеної Стратегії дозволив зробити висновок, що вона далека від принципів, структури, пріоритетів та механізмів реалізації нової регіональної політики в державах-членах ЄС, яка спрямована як на максимальне використання внутрішнього потенціалу регіонів, так і для відповіді на виклики сучасної економіки, заснованої на знаннях та цифрових технологіях. При цьому важливе значення має чітке законодавче визначення функцій, повноважень і відповідальності кожної з інституцій, що беруть участь в розробленні й реалізації державної регіональної політики та координації й узгодженості їх діяльності. До того ж, повинні бути вироблені конкретні політичні принципи, необхідні для досягнення поставлених цілей в сфері регіональної політики, серед яких, наявність узгодженої нормативно-правової бази, обов'язкове запровадження структурних реформ, розвиток економічної структури регіону виключно на принципах конкуренції, децентралізації та інтеграції, запровадження механізмів регіональної політики на всій території, а не в окремих галузях чи місцевості.

В наборі чинників, що аналізуються в якості проблемних для реалізації Стратегії, відсутні такі чинники як якість управління на регіональному рівні, наявність системних механізмів досягнення стратегічних цілей, розвиток культурного середовища і вплив соціальних процесів в суспільстві. Окрім того, регіональною владою залишається суттєво недооціненим чинник конкурентоспроможності, пов'язаний з розвитком сектора культури. Наприклад, принципова відмінність нової культурної програми ЄС від попередніх полягає головним чином у зсуві акцентів із збереження культурної спадщини на розвиток культури з врахуванням тенденцій сучасного суспільства і формування нових культурних стереотипів. Дана програма передбачає створення нової культурної парадигми і покоління людей, вихованих в руслі загальноєвропейських цінностей. Свобода творчості, на думку авторів програми, повинна стати каталізатором соціального і економічного розвитку Європи, сприяти її подальшому розвитку і процвітанню. В цілому, держави члени ЄС виходять з ідеї унікальності кожної культури і необхідності зберігати національну ідентичність.

Паралельно з розробкою загальнодержавної стратегії регіонального розвитку відбувалася підготовка стратегій регіонального розвитку кожної області України. Аналіз показав, що основою цих стратегій є вибір SMART-спеціалізацій як драйвера розвитку регіонів. Звичайно, застосування європейської методології SMART-спеціалізації в процесі стратегічного управління на регіональному рівні може значно поліпшити ідентифікацію пріоритетів та їх оновлення для поліпшення інвестиційного клімату та економічної привабливості регіонів, дозволить оптимізувати сильні сторони кожного регіону та їхні конкурентні переваги. Це також дозволить підвищувати ефективність використання власних та інвестиційних фінансових ресурсів, їх концентрацію на певних видах інновацій в найбільш перспективних видах економічної діяльності, оскільки регіони України інтегровані у світові торгівельні потоки з широким співробітництвом і конкурентним ринком, де постійно відбуваються інноваційні трансформації.

Однак, вважаємо, визначені SMART-спеціалізації (на основі здійснених розрахунків згідно стандартної методики) не підкріплені відповідним ресурсом для їх розвитку. Окрім того, вважаємо, що імплементація концепції SMART-спеціалізації на регіональному рівні повинна відбуватися з позицій розуміння її в якості важливого механізму нової регіональної політики, упровадження якого сприятиме регіональним структурним змінам на основі упровадження інновацій, забезпечуючи тим самим підвищення рівня залучення мешканців відповідних територій за рахунок розбудови необхідної інфраструктури для забезпечення їх якісними послугами. Не менш важливим є те, що у випадку, якщо вдасться реалізувати модель SMART-спеціалізації в регіонах України такою як вона діє в Європі – це дозволить забезпечити трансформаційний ефект, необхідний для модернізації промисловості в умовах впливу Індустрії 4.0, залучаючи ще й кластерний механізм. Кластери допомагають стимулювати інновації та стартапи, розвиваючи наявні сильні сторони в регіоні та підтримувати їх розвиток, щоб допомогти їм стати світовими лідерами, спеціалізуючись та співпрацюючи з іншими стейкхолдерами.

Нажаль, ці сучасні питання, як вже мають практичні напрацювання в деяких регіонах нашої країни, не знайшли свого відображення в Стратегії. А окремо розроблені програми інформатизації в кожній області багато в чому схожі між собою і вирізняються, перш за все, відсутністю конкретних механізмів реалізації поставлених в них завдань з врахуванням місцевого потенціалу. Окрім того, спільною помилкою в тексті програм є відсутність розуміння авторами чіткого розмежування категорій «інформатизація» і «цифровий розвиток» (цифровізація), що вплинуло не лише на назву, але й на саму концепцію Програм і відповідну постановку завдань.

Важливо також враховувати, що сьогодні ситуація складається так, що екологічна і фінансова кризи, посилені пандемією коронавірусу, до середини 2020 року остаточно сформували нові орієнтири для глобальних фінансових ринків. Зокрема, першочерговим показником для інвесторів у всьому світі стає рівень соціальної, екологічної та корпоративної відповідальності. На думку експертів, така тенденція спричинить розвиток відповідних ринкових інструментів, таких як «зелене фінансування», яке буде переважно доступно гравцям з ESG-рейтингом, але для цього потрібно розробити систему оцінки і співставлення ESG-факторів. Так, ще влітку 2019 р. Європейською Комісією (ЕК) було представлено програмну пропозицію перебудови ЄС, що отримала назву «Нова Зелена Угода для Європи» (The Green New Deal). Програма об'єднала: (1) Зелені громадські роботи (Green Public

Work); (2) Союз з навколишнього середовища (The Environmental Union); (3) Комісія з екологічної справедливості (Environmental Justice Commission). Одним із ключових положень Угоди є реагування на кліматичну кризу, яке має бути “живим та динамічним” [20]. Інвестиційний план «Європейська зелена угода» (EGDIP), який також називають Інвестиційним планом розбудови сталої Європи (SEIP), є інвестиційною опорою Зеленої угоди (The Green Deal). Для досягнення цілей, встановлених у рамках Європейської зеленої угоди, протягом наступного десятиліття план мобілізує щонайменше 1 трлн. євро у стабільні інвестиції. Частина плану, а саме Механізм справедливого переходу, зосереджуватиметься на забезпеченні справедливого екологічного переходу, який мобілізує щонайменше 100 млрд євро інвестицій протягом 2021-2027 років для підтримки працівників та громадян у регіонах, які зазнали найбільшого впливу від переходу. Прогнозується, що Інвестиційний план «Європейська зелена угода» створить сприятливі умови для приватних інвесторів та державного сектору для просування сталих інвестицій і надаватиме підтримку державним адміністраціям і розробникам у визначенні, структуруванні та реалізації проектів сталого розвитку

Виклики, які наразі постали перед Україною, змушують управлінців активізувати зусилля у зазначеній вище сфері, а тому досвід тих підприємств, що вже запроваджують «зелені» технології, здійснюючи «зелені» інвестиції є особливо цінним, а вже здійснені інвестиції вимагають всілякої державної підтримки. Реалізовувати політику “зеленого” зростання та інвестування в режимі безперервної взаємодії центральних і регіональних органів управління з урахуванням принципів процесу децентралізації, а також сприяння рівномірному розвитку регіонів та їх інфраструктурного забезпечення - це той тренд, який наразі набирає поступу в ЄС, а отже повинен бути відображеним в стратегічному плануванні регіонального розвитку України.

Дослідження показують, що культура розглядається європейцями як один з базових елементів розвитку цивілізації, каталізатор розвитку суспільства і появи інновацій. Тому формування загальноєвропейської культурної політики стало необхідною умовою подальшого розвитку Євросоюзу. Зокрема, принципова відмінність останніх за часом програм ЄС у сфері культури від попередніх полягає головним чином у зсуві акцентів із збереження культурної спадщини на розвиток культури з врахуванням тенденцій сучасного суспільства і формування нових культурних стереотипів та передбачає створення нової культурної політики як складової регіональної політики. Важливо також враховувати, що при такому підході в ЄС пов'язували очікування появи цілого спектру соціально-економічних ефектів, серед яких: загальне підвищення активності соціально-економічних суб'єктів; розвиток у них когнітивних здібностей і схильності до міжкультурного спілкування; зацікавлене відношення до нових ідей і творчості, у тому числі в господарській діяльності; активізація інновацій, зміцнення інститутів авторського права і на цій основі розвиток інтелектуального виробництва; стимулювання економічного зростання, особливо малого і середнього бізнесу та підвищення зайнятості населення; поліпшення екологічності виробництв та посилення соціальної відповідальності господарюючих суб'єктів мікро- і макrorівнів, а також стабільності відтворення різних соціальних груп суспільства (завдяки визнанню культурних особливостей національних меншин, подоланню ксенофобії, ефективній інтеграції в суспільне життя людей з інвалідністю, біженців та інших груп); зміцнення і зростання взаємовигідної міжнародної співпраці на основі розвитку міжкультурного діалогу, наприклад міжнародного туризму, а також посилення інклюзивного характеру дій суб'єктів міжнаціональних зв'язків та зміцнення мирної взаємодії між ними на основі поваги прав людини.

У контексті пошуку механізмів розв'язання проблем надання культурних послуг в регіонах України, заслуговує на увагу прийнятий недавно документ [21], що демонструє бажання влади продовжувати попередні ініціативи в сфері державної культурної політики в частині впровадження прогресивних методів бюджетування, орієнтованих на результат, що передбачають перехід від утримання бюджетних установ до фінансування наданих ними культурних послуг. Зміна підходу до фінансування закладів культури сприятиме більш ефективному використанню ресурсів, що і є однією із засад реформи децентралізації влади.

З цих позицій, пошук та розробка механізмів реалізації нової регіональної політики вимагає визначення та обґрунтування сутності креативних кластерів, особливостей їх розбудови на прикладі зарубіжного та вітчизняного досвіду та розробки пропозицій щодо їх реалізації в умовах здійснення політики децентралізації та інтеграції на основі активізації процесів відновлення інноваційно-технологічної, інноваційно-освітньої і соціальної інфраструктури для розвитку креативного класу в регіонах; механізмів ефективних взаємовідносин між суспільством, державою, правлячими класами і елітами регіонів. Отже, в умовах перманентної кризи, обмеженості фінансових ресурсів, здатність країни до забезпечення її регіонів необхідною інформацією, знаннями, створення мережі обміну знаннями й технологіями, їхнього поширення й ефективного використання повинні стати основними факторами стимулювання регіонального розвитку й вимагають формування відповідного культурного середовища. В умовах упровадження політики децентралізації пошук шляхів усунення більшості регіональних проблем повинен бути спрямований на визначення внутрішніх механізмів їхнього вирішення в самому регіоні, найбільш ефективним і реалістичним із яких є інноваційно-креативний.

В Україні, для того, щоб своєчасно і результативно дати відповіді на виклики, обумовлені глобальними тенденціями та вище зазначеними проблемами, необхідно завершити тривалий процес модернізації системи державного управління, що має бути відповіддю на технологічні ризики і конкуренцію, яка посилюється в рамках цифрової економіки, а розвиток людського капіталу повинен включати підготовку людей, що володіють

компетенціями, які є необхідними в цифровій економіці та розвитку цифрового суспільства. А в даний період додаються ще й компетенції антикризового управління.

Висновки. Новітня парадигма розвитку регіонів України повинна бути спрямована на забезпечення сталого ендегенного зростання, шляхом розкриття потенціалу розвитку регіонів на засадах фінансової децентралізації та реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання; удосконалення міжбюджетних відносин; розширення повноважень регіональних органів управління; зближення результатів діяльності економіки регіону до потреб її мешканців з урахуванням унікального характеру економічного розвитку та спеціалізації, що дозволить усунути відмінності у структурі валового регіонального продукту, зменшити диференціацію регіонів країни за розвитком людського капіталу та ринкової інфраструктури, за обсягами та якістю ринку праці.

Розгляд існуючих підходів та теоретичних положень дозволив обґрунтувати наукову позицію, згідно якої основними факторами розвитку регіонів мають бути інноваційно-інституційні детермінанти (людський капітал, інститути розвитку, управлінський ресурс, принципи ЦСР (Цілі сталого розвитку), культурний імператив та ін.), що обумовлює необхідність адаптації існуючих теоретичних моделей економічного зростання на основі інтеграції неокласичної й інституціональної теорій та сучасних парадигм регіоналізму.

В період становлення та зміцнення місцевого самоврядування нагальним вбачається вироблення та впровадження механізму дії інститутів на місцевому та регіональному рівнях, особливо інструментів та процедур контролю за їх діяльністю. В інституційному контексті, згідно досвіду ЄС, повинна бути створена критична маса різних комітетів, мереж, платформ, директив, стратегій регіонального розвитку, що гарантуватиме безперервну співпрацю на всіх рівнях і встановлення тісного взаємозв'язку між державними інститутами і приватними та суспільними акторами, що сповідують однакові цінності і мають схожі погляди на проблему (перш за все, формування регіональних інноваційних екосистем).

Для реалізації політики євроінтеграції державна влада з позицій принципів збереження самобутності й національної ідентичності, повинна мати в своєму розпорядженні науково обґрунтовану і практично орієнтовану програму не лише з гаслами про реформування національної економіки, а й з механізмами переведення її в режим посиленого інноваційного розвитку в рамках реалізації положень європейської економічної моделі регіонального розвитку.

Література.

1. Soderbaum F. 2015: Early, Old, New and Comparative Regionalism. The Scholarly Development of the Field, KFG Working Paper Series. 2015. No.64, Oct. URL: https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/wp/wp64/WP-64-Soderbaum.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
2. Telo' M. Interregionalism and the European Union. Post-revisionist Approach to Europe's Place in a Changing World. L., 2016. 460p. (дата звернення: 25.10.2020).
3. Soderbaum F. Theories of Regionalism. Routledge handbook of Asian Regionalism / ed. M. Beeson, R. Stubbs. L., 2012. Pp. 18.
4. Латушко Н.А. Эволюция моделей региональной политики в контексте теорий региональной экономики. Economics: Yesterday, Today and Tomorrow. 2017. Vol. 7. Is. 11A. P. 46-52.
5. Структурна модернізація економіки: прогностичні сценарії та перспективи розвитку регіону: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. М.Ф. Шарко. Херсон: ПП Вишемирський В.С. 2018. 338 с.
6. Полякова Ю.В. Пріоритети забезпечення конкурентоспроможності регіонів України : монографія. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України". 2018. 336 с.
7. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: Виклики та пріоритети України. / наук. редактор В. С. Кравців. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2018. 157 с.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.10.2020).
9. An Agenda for a Reformed Cohesion Policy. A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations. Independent Report Prepared at the Request of Danuta Hübner, Commissioner for Regional Policy by Fabrizio Barca. 2009. April. 29 p.
10. Pugalys L., Gray N. New Regional Development Paradigm: An Exposition of Place-Based Modalities Australasian Journal of Regional Studies. 2016. Vol. 22. № 1. Pp. 181–203.
11. Новый бюджет ЕС: у Европарламента есть приоритеты. URL: <https://ru.euronews.com/2020/08/31/eu-budget-battle-ru> (дата звернення: 25.10.2020).
12. Лідери країн ЄС на саміті досягли угоди по відновленню економіки. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1881646-lideri-krayin-yes-na-samiti-dosyagli-ugodi-po-vidnovlennnyu-ekonomiki> (дата звернення: 25.10.2020).

13. Доклад Всемирного банка: Страны могут уже сейчас принять меры для восстановления после пандемии COVID-19. URL: <https://findirector.by/articles/element/doklad-vsemirnogo-banka-strany-mogut-uzhe-seychas-prinyat-mery-dlya-vosstanovleniya-posle-pande/> (дата звернення: 25.10.2020).
14. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 25.10.2020).
15. Krugman P.R. First Nature, Second Nature, and Metropolitan Location // *Journal of Regional Science*. 1993. Vol. 33. P. 129—144.
16. Експрес-випуск Держстату України. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
17. Аналіз стану соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за січень-червень 2020 року. URL: <https://file:///C:/Users/Acer/Desktop/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-sichen-cherven-2020-roku.pdf> (дата звернення: 25.10.2020).
18. Bridging the Digital Divide in Ukraine: A human-centric approach. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/blog/2020/bridging-the-digital-divide-in-ukraine--a-human-centric-approach.html> (дата звернення: 25.10.2020).
19. Закон України "Об основах государственной региональной политики". URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (дата звернення: 25.10.2020).
20. BLUE PRINT 2019. Draft for Public Consultation. The Green New Deal for Europe For Europe's Just Transition. URL: <https://report.gndforeurope.com/cms/wp-content/uploads/2019/09/GNDE-A-Blueprint-for-EuropesJust-Transition.pdf>. (дата звернення: 25.10.2020).
21. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2020 р. № 1035-р «Концепція реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2020).

References.

1. Soderbaum, F. (2015), "2015: Early, Old, New and Comparative Regionalism", The Scholarly Development of the Field, KFG Working Paper Series, vol.64, available at: https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/wp/wp64/WP-64-Soderbaum.pdf (Accessed 25 Oct 2020).
2. Telo', M. (2016), *Interregionalism and the European Union. Post-revisionist Approach to Europe's Place in a Changing World*, Routledge, London, UK.
3. Soderbaum, F. (2012), *Theories of Regionalism*, Routledge, London, UK.
4. Latushko, N.A. (2017), "Evolution of regional policy models in the context of regional economics theories", *Economics: Yesterday, Today and Tomorrow*, vol. 7, no. 11A, pp. 46-52.
5. Sharko, M.F. (2018), *Strukturna modernizatsiia ekonomiky: prohnosni stsenarii ta perspektyvy rozvytku rehionu [Structural modernization of the economy: forecast scenarios and prospects for regional development]*, PP Vyshemyrs'kyj V.S., Kherson, Ukraine.
6. Poliakova, Yu.V. (2018), *Priorytety zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [Priorities for ensuring the competitiveness of the regions of Ukraine]*, DU "Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy", Lviv, Ukraine.
7. Kravtsiv, V.S. (2018), *Terytorial'nyj rozvytok i rehional'na polityka v Ukraini: Vyklyky ta priorytety Ukrainy [Territorial development and regional policy in Ukraine: Challenges and priorities of Ukraine]*, DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy», Lviv, Ukraine.
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 25 Oct 2020).
9. Hubner, D. and Barca, F. (2009), "An Agenda for a Reformed Cohesion Policy. A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations", available at: https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/policy/future/pdf/report_barca_v0306.pdf (Accessed 25 Oct 2020).
10. Pugalis, L. and Gray, N. (2016), "New Regional Development Paradigm: An Exposition of Place-Based Modalities", *Australasian Journal of Regional Studies*, vol. 22, no. 1, pp. 181-203.
11. Sashinskaja, M. (2020), "New EU budget: the European Parliament has priorities", available at: <https://ru.euronews.com/2020/08/31/eu-budget-battle-ru> (Accessed 25 Oct 2020).
12. Nezhyhaj, I. (2020), "EU leaders at the summit reached an agreement on economic recovery", available at: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1881646-lideri-krayin-yes-na-samiti-dosyagli-ugodi-po-vidnovlennnyu-ekonomiki> (Accessed 25 Oct 2020).
13. Burenkin, D. (2020), "World Bank Report: Countries Can Take Action Now to Recover from COVID-19 Pandemic", available at: <https://findirector.by/articles/element/doklad-vsemirnogo-banka-strany-mogut-uzhe-seychas-prinyat-mery-dlya-vosstanovleniya-posle-pande/> (Accessed 25 Oct 2020).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), “Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part”, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Accessed 25 Oct 2020).
15. Krugman, P.R. (1993), “First Nature, Second Nature, and Metropolitan Location”, *Journal of Regional Science*, vol. 33, pp. 129-144.
16. State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 25 Oct 2020).
17. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine (2020), “Analysis of the state of socio-economic development of oblasts and the city of Kyiv for January-June 2020”, available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/monitorynh-monitorynh/reytingova-otsinka-regioniv/analiz-soczialno-ekonomichnogo-rozvytku-regioniv-za-sichen-berezen-2020-roku/> (Accessed 25 Oct 2020).
18. Udovyyk, O. Moskalenko, O. and Kylymnyk, Ie. (2020), “Bridging the Digital Divide in Ukraine: A human-centric approach”, available at: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/blog/2020/bridging-the-digital-divide-in-ukraine--a-human-centric-approach.html> (Accessed 25 Oct 2020).
19. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On the foundations of the state regional policy”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19> (Accessed 25 Oct 2020).
20. The Green New Deal for Europe (2019), “A Blueprint for Europe’s Just Transition”, available at: <https://report.gndforeurope.com/cms/wp-content/uploads/2019/09/GNDE-A-Blueprint-for-EuropesJust-Transition.pdf> (Accessed 25 Oct 2020).
21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution “The concept of reforming the financing of the system of providing the population with cultural services”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2020-%D1%80#Text> (Accessed 25 Oct 2020).

Стаття надійшла до редакції 16.11.2020 р.